

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Viite:

Perustuslakivaliokunnan asiantuntijapyyntö 22.1.2026

Asia:

Perustuslakivaliokunnan asiantuntijakuuleminen 10.2.2026, K 5/2025 vp

Oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2024, K 5/2025 vp

Oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin keskinäisessä työnjaossa apulaisoikeuskanslerin tehtävät painottuvat tuomioistuinten ja muiden viranomaisten toiminnan valvontaan. Kertomusvuonna varsin suuri osuus apulaisoikeuskanslerin ja tämän sijaisen seuraamusratkaisuista koski aiempien vuosien tapaan yleisten tuomioistuinten menettelyä.

Tuomioistuinten laillisuusvalvonta eroaa muusta viranomaistoiminnan valvonnasta kahdesta perustuslaissa säädetystä syystä. Ensinnäkin valvonnassa otetaan huomioon tuomioistuinten riippumattomuus, eli siinä ei puututa tuomioistuinten harkintavaltansa rajoissa tapahtuvaan lainkäyttöön. Toinen syy on perustuslain säännös, jonka mukaan virkasyytteen nostamisesta tuomaria vastaan lainvastaisesta menettelystä viranhoidossa päättää joko oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies. Myös tällä säännöksellä nähdäkseen turvataan juuri kerrottua lainkäyttötoiminnan riippumattomuutta.

Kun laillisuusvalvojan tehtävänä ei ole puuttua tuomioistuinten harkintavaltansa rajoissa tapahtuvaan lainkäyttöön, antavat tuomioistuinten toiminnasta tehdyt kantelut verraten harvoin aihetta enempiin toimenpiteisiin. Kantelijoilla on yleensä katteettomia odotuksia siitä, että oikeuskanslerille tehty kantelu johtaisi tuomioistuinratkaisun muuttamiseen tai asian ottamiseen

uudelleen käsiteltäväksi. Seuraamuksia aiheuttava tuomioistuinten menettely tuleekin ilmi tavallisesti muusta tuomioistuimiin kohdistuvasta laillisuusvalvonnasta kuin kanteluiden käsittelystä.

Vaikka ylimpien laillisuusvalvojien tehtävien jaosta annetussa laissa ei tuomioistuinvalvontaa ole keskitetty oikeuskanslerin tehtäväksi, on se kuitenkin käytännössä pitkälti keskittynyt juuri oikeuskanslerin tehtäväksi. Tähän on vaikuttanut muualla lainsäädännössä tehdyt ratkaisut.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetussa laissa oikeuskanslerin tehtäväksi on annettu tarkastaa rangaistustuomioita. Kertomusvuoden aikana oikeuskanslerinvirastossa tarkastettiin apulaisoikeuskanslerin ennalta määrittelemän otannan perusteella runsaat 4 000 sellaista käräjäoikeuksien rikostuomiota, jossa vastaajalle oli määrätty vapausrangaistus. Asiaryhmän asioissa annettiin kertomusvuonna 66 toimenpidettä, joihin sisältyi käräjätuomaria vastaan nostamani syyte tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta ([OKV/2303/30/2023](#), kertomuksessa s. 85). Lisäksi tuomioistuinlaissa hovioikeuksille on säädetty velvollisuus ilmoittaa oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa. Tuollaisia ilmoituksia tehtiin kertomusvuonna 15.

Tuomarien virkarikosasioden ohjautumiseen pääsääntöisesti oikeuskanslerin ratkaistavaksi vaikuttaa myös se, että oikeuskansleri on pyytänyt poliisia ilmoittamaan kaikista tutkittavikseen tulleista tuomarien virkarikosasioista ([OKV/6/50/2014](#)). Ilmoitusvelvollisuudella pyritään varmistamaan, että oikeuskansleri pääsee syyttäjän roolissaan tekemään esitutkintayhteistyötä jo mahdollisesti alkavan esitutinnan alkuvaiheessa. Poliisilta tuli mainitunlaisia ilmoituksia kertomusvuonna 72.

Edellä kerrottujen rangaistustuomioiden tarkastamisen sekä virkarikosilmoitusten ja kanteluiden käsittelyn ohella apulaisoikeuskansleri tekee vuosittain joitakin laillisuusvalvontakäyntejä myös tuomioistuimiin. Apulaisoikeuskansleri teki kertomusvuonna laillisuusvalvontakäynnit kahteen käräjäoikeuteen, yhteen hovioikeuteen ja Tuomioistuinvirastoon. Keskusteluteemoihin kuuluivat muun ohella työmäärä, tuomioistuinten käyttämät tietojärjestelmät ja auskultoinnin järjestäminen, jota viimeksi mainittua käsitellään tarkemmin teema-artikkelissa kertomuksen sivuilla 90-93.

Alioikeuksien valvonnassa toimitaan yhteistyössä hovioikeuksien kanssa siten, että apulaisoikeuskansleri välittää vuosittain hovioikeuksille tiedoksi laillisuusvalvonnassa esiin tulleita kysymyksiä, joihin hovioikeuksien saattaa alioikeuksien valvonnassa olla hyödyllistä kiinnittää huomiota. Vastavuoroisesti hovioikeuksien tarkastuskertomuksista esiin tullutta hyödynnetään apulaisoikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa. Kertomusvuonna järjestettiin hovioikeuksien presidenttien kanssa tapaaminen, jossa keskusteltiin muun muassa oikeuskanslerin tuomioistuimiin kohdistaman laillisuusvalvonnan käytänteistä.

Oikeuskanslerin avustajiin, syyttäjiin ja tuomioistuimiin samoin kuin rikosprosessin osalta myös esitutkintaviranomaisiin kohdistama valvonta muodostaa toimivan valvontakokonaisuuden, jossa vaikkapa tuomarin tekemäksi epäiltyä virkarikosta koskevan ilmoituksen perusteella tutkittavaksi tullessa asiassa voidaan arvioida samalla myös esimerkiksi syyttäjän ja vastaajan avustajana toimineen asianajajan menettely asiassa (ks. esim. kertomuksen s. 81-82 selostettu ratkaisuni asiassa [OKV/112/31/2023](#)).

Muihin viranomaisiin kohdistuvasta valvonnasta mainitsen, että annoin kertomusvuonna Maahanmuuttovirastolle huomautukset kansalaisuushakemusten käsittelyn viipymisestä ([OKV/945/10/2023](#) ja [OKV/1399/10/2023](#)) ja apulaisoikeuskansleri otti niiden käsittelyaikojen kehittymisen seurantaan ([OKV/2474/10/2023](#)), joka jatkuu edelleen. Käsitykseni mukaan Maahanmuuttoviraston menettelyä koskevien kantelujen määrä on molemmilla laillisuusvalvojilla viime vuonna merkittävästi lisääntynyt ja niissä pääosin on kyse juuri asioiden pitkistä käsittelyajoista. Itse totesin kertomusvuoden ratkaisuisani viivästyksiä myös muun ohella terveydenhuollon kantelujen ([OKV/196/10/2023](#)), verotuksen oikaisuvaatimusten ([OKV/1717/10/2023](#)) ja rakennuksen purkulupahakemuksen ([OKV/1881/10/2023](#)) käsittelyssä.

Apulaisoikeuskansleri jatkoi kertomusvuonna laillisuusvalvontakäyntejään hyvinvointialueille. Hänen tekemiään havaintoja on selostettu kertomuksen teema-artikkelissa s. 118-121.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen